

Plan van aanpak beheersing eikenprocessierups

Beperking overlast van de eikenprocessierups

Versie 1
11 maart 2020

Kerngegevens

Klimaatverandering stelt ons voor grote uitdagingen. De natuur is echter veerkrachtig en bezit de mogelijkheid zich aan te passen aan omstandigheden.

Projectleider	Jon Drost/Ellen Feller
Afdeling	Mens en Omgeving
Datum	10 maart 2020
Behandeling	
Planstatus	concept
Projectnummer	
Opdrachtgever	Barbara Boudewijnse/Henk Groen
Identificatie	

Inhoudsopgave

Inhoud

Inleiding	4
1 Algemeen	4
1.1 Eikenprocessierups in het kort	4
1.2 Gezondheidsaspecten	5
1.3 Verspreiding en huidige situatie in Gooise Meren	6
1.4 Leefbaarheid en financiële gevolgen	8
1.5 Verwachtingen	8
2 Aanpak 2020 en verder	9
2.1 Doelstelling beheersing eikenprocessierups	9
2.2 Bestrijdingsmethoden	9
2.3 Werkwijze	10
2.4 Prioriteitenlijst	11
3 Organisatie	12
4 Communicatie	13
<u>Bijlage 1 opties bestrijdingsmethoden</u>	<u>14</u>
Bijlage 2 locaties preventieve maatregelen.	18

Inleiding

Dit plan van aanpak is opgesteld om als leidraad te dienen voor de beheersing van de eikenprocessierups (EPR). Uitgangspunt van dit plan van aanpak is de Landelijke Leidraad beheersing eikenprocessierups (Update 2019)

Dit plan geeft inzicht in de wijze waarop de gemeente Gooise Meren de plaagdruk en de overlast in 2020 beperkt houdt. Onze inwoners krijgen inzicht in waar en op welke wijze de gemeente de rups bestrijdt en wie daarbij betrokken zijn. Dit plan van aanpak geeft tevens antwoord en inzicht op vragen op het gebied van de gezondheidsrisico's en mogelijkheden tot beheersing van de eikenprocessierups

Het plan van aanpak wordt elk jaar geëvalueerd. De evaluatie van de bestrijding invasieve exoten van het afgelopen 2019 is meegenomen in dit plan van aanpak.

1 Algemeen

1.1 Eikenprocessierups in het kort

De eikenprocessierups is de larve van de eikenprocessievlinder, een onopvallende nachtvlinder die in augustus eitjes legt. In april komen de eitjes uit en doorloopt de rups zes larvale stadia. Vanaf het vierde stadium (van mei tot en met juli) heeft de rups de kenmerkende brandharen. Ze leven in groepen en verplaatsen zich in kolonnes op zoek naar voedsel. Het voedsel bestaat voornamelijk uit eikenblad.

Wettelijk kader

De gemeente heeft als eigenaar en beheerder van bomen een zorgplicht. Onder deze zorgplicht valt ook het voorkomen en beperken van overlast van de eikenprocessierupsen.

Wanneer er sprake is van overlast van de eikenprocessierupsen is de beheerder van het perceel of de weg waarlangs bomen staan verantwoordelijk voor de aanpak van de overlast. De gemeente dient hiervoor voorzorgsmaatregelen te treffen en mag in het beginsel zelf bepalen welke maatregelen getroffen worden. Indien er een verhoogd gevaar dreigt, moet gestreefd worden naar afdoende preventieve maatregelen ter voorkoming van gevaar. Indien het beheersen van de overlast niet mogelijk is, moet voldoende effectief voor gevaar worden gewaarschuwd.

Wet natuurbescherming

Op basis van de Wet natuurbescherming (2017) moet bij de bestrijding van de EPR rekening worden gehouden met de aanwezigheid van de beschermde vlindersoorten. Op plaatsen waar beschermde vlindersoorten voor komen mag voor de bestrijding van de EPR geen chemische of biologische middelen toegepast worden. Ook niet-beschermde soorten zoals de natuurlijke vijanden van de EPR kunnen nadelige gevolgen van chemische of biologische bestrijding ondervinden. Dit beperkt de bestrijdingsmogelijkheden.

De Vlinderstichting heeft, op basis van waarnemingen van beschermde vlinders, beheerkaarten gemaakt om te bepalen waar welke bestrijdingsmethode mag worden ingezet. Deze waarnemingen lijken niet volledig. Zo lijkt het erop dat er rondom Muiderberg geen beschermde vlinders aanwezig zijn, terwijl hier vanwege de nabijheid van natuurgebieden wel beschermde vlinders te verwachten zijn.

Toelichting legenda

Passief beschermd zijn bedreigde en ernstig bedreigde soorten die wettelijke bescherming hebben. Voor werkzaamheden die de soort doden of de voortplantings- en/of rustplaatsen verstoren is een ontheffing nodig.

Actief beschermd zijn soorten waarvoor bestrijding een negatief effect op de staat van instandhouding kan hebben. Voorkom dan wel beperk de negatieve effecten op deze soorten bij werkzaamheden.

Beheerkaart vlinderstichting

1.2 Gezondheidsaspecten

De EPR heeft brandharen die voor overlast kunnen zorgen. Iedere rups heeft ca. 700.000 brandharen. Als een rups zich bedreigd voelt worden deze brandharen 'weggeschoten'. Deze brandharen hebben weerhaakjes die zich vastzetten in de huid. Ze zijn hol en bevatten een stof die een allergische reactie kan veroorzaken, zoals jeuk. Ook dieren kunnen last krijgen van de brandharen. Bijvoorbeeld door het eten van gras of hooi uit weiden waarlangs zwaar besmette eiken staan. Honden kunnen bij het uitlaten in aanraking komen met uit een boom gevallen nesten.

Verspreiding van de brandharen

De brandharen van de rups kunnen op verschillende manieren verspreid worden in de omgeving, tot een afstand van 50-100 meter van een besmette eik.

Directe verspreiding vindt plaats wanneer de rups wordt aangeraakt en de brandharen worden 'afgeschoten' als verdedigingsmechanisme.

De brandharen kunnen ook indirect verspreid worden vanuit de spinselnesten:

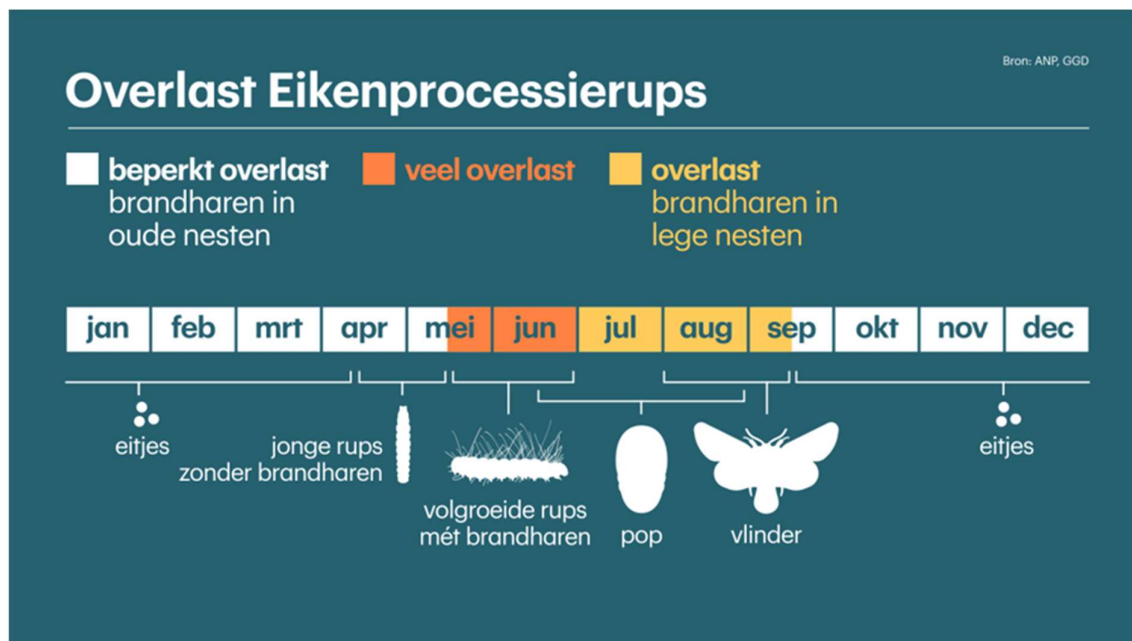
- Door de wind die de haren uit de nesten blaast
- Tijdens beheermaatregelen (het wegzuigen van de nesten)
- Het snoeien van de boom
- Door trillingen van verkeer of maaierwerkzaamheden onder de boom

Blootstelling

De blootstelling aan de brandharen vindt meestal plaats door contact met de haren die zich via de lucht verspreiden en in mindere mate door direct contact met de rups zelf. Dit kan dus gebeuren tijdens het wandelen of fietsen langs bomen waarin de rups aanwezig is. Daarnaast kan men blootgesteld worden door direct contact van de huid met de bodem rondom de besmette bomen. Secundaire besmetting kan optreden via brandharen op kleding (wasgoed dat buiten te drogen heeft gehangen), speelgoed of tuinmeubels die buiten hebben gestaan of door contact met dieren die in aanraking zijn geweest met de EPR. Lege nesten of restafval van verwijderde nesten kunnen nog lange tijd voor overlast zorgen. De achtergebleven brandharen zijn mogelijk nog 5 tot 7 jaar actief.

Blootstellingsperiode

De kans op blootstelling aan brandharen is het grootst vanaf half mei tot begin juli. Dit is de periode waarin de rupsen grote spinselnesten vormen van vervellingshuidjes, brandharen en uitwerpselen.

In bovenstaande overzicht is weergegeven hoe de eikenprocessierups zich ontwikkelt en in welke periode de meeste kans op overlast geeft.

1.3 Verspreiding en huidige situatie in Gooise Meren

De eikenprocessierups was tot voor kort rijkelijk aanwezig in oosten en zuiden van het land. Sinds een aantal jaren is de rups aan een opmars begonnen naar andere provincies. Na een aantal droge voorjaren en zomers kreeg in 2019 het hele land te maken met een enorme toename van de hoeveelheid eikenprocessierupsen.

In Nederland is de toename, verspreiding en uitbraken van de EPR met bijkomende mate van overlast te wijten aan een combinatie van factoren:

1. Klimaatverandering, de periodes met warm en droog weer worden langer en nemen toe. De rups gedijt goed bij een hoge temperatuur.
2. De veelal historisch aangeplant eikenlanen zorgen voor een snelle verspreiding van de rupsen.
3. Het ontbreken van struiken of een kruidenrijke vegetatie. Door het ontbreken ervan kunnen zich geen natuurlijke vijanden van de EPR vestigen. Daardoor heeft de EPR vrij spel.
4. Het ontbreken van afstemming tussen grondeigenaren over de bestrijding /beheersing van de EPR.

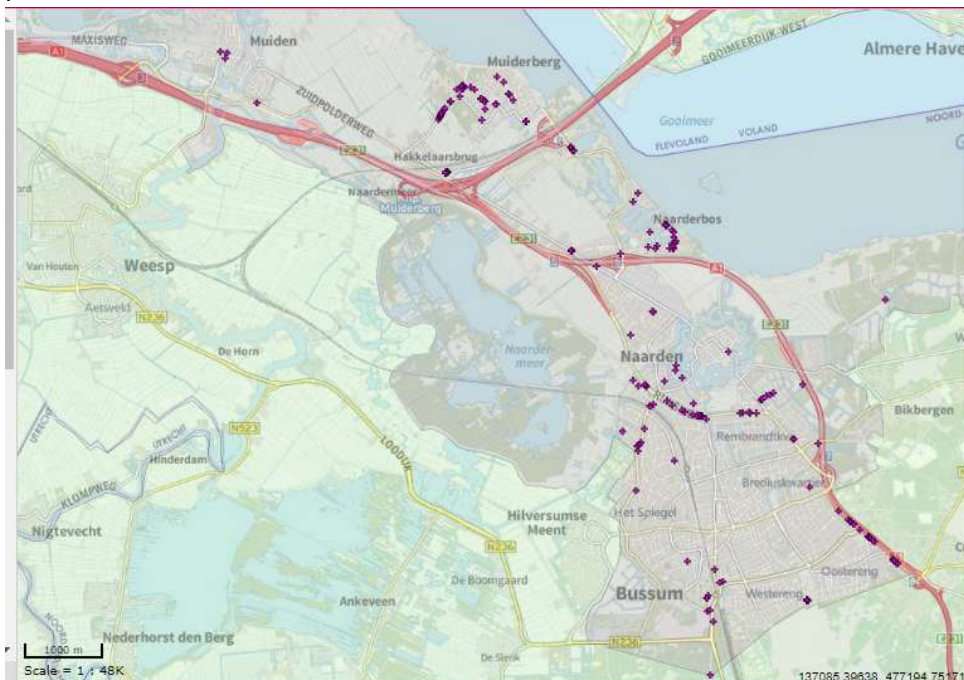
De eikenprocessierups heeft zich inmiddels definitief gevestigd in alle provincies. Reden voor het Ministerie van LNV om met een update van de Leidraad beheersing eikenprocessierups te komen en een landelijk kennisportaal te starten.

Situatie Gooise Meren

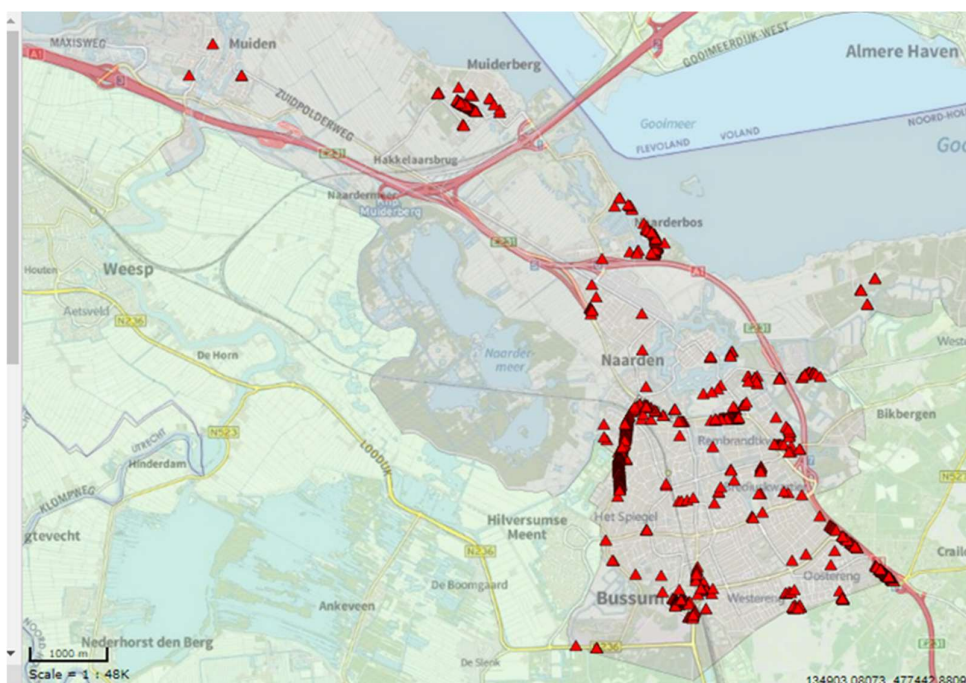
In Gooise Meren staan ca. 3700 eiken (die geregistreerd staan als laanboom). Daarnaast staan er nog heel veel eiken in de bosgebieden in en rondom de woonkernen. Tot 2018 was er in Gooise Meren wel sprake van aanwezigheid van de EPR maar waren de aantallen dermate laag dat dit niet tot grote overlast leidde. In 2019 zijn in 684 eiken nesten van de eikenprocessierups aangetroffen en verwijderd. Ten opzichte van 2018 en de jaren daarvoor is dit een toename van 300%. De in totaal 1100 meldingen kwamen op verschillende manieren tot stand. Daardoor was er veel administratief werk nodig om dubbelingen te elimineren en tot een werkbare lijst te komen.

De overlast die in 2019 werd ervaren vanwege de eikenprocessierups was in 2019 veel groter dan de jaren ervoor. Vanwege de onverwachte toename van de eikenprocessierups en de vele meldingen was er onvoldoende capaciteit beschikbaar om binnen redelijke termijn de rups te bestrijden. Dit was niet

alleen in Gooise Meren het geval maar in het hele land. Aanvankelijk werd binnen Gooise Meren gewerkt zonder een prioritering bij het verwerken van de meldingen. Locaties met een hoge plaagdruk en/of hoge gezondheidsrisico's (bv bij scholen) werden (nog) niet met voorrang werden behandeld. In de loop van het seizoen is hierin alsnog een prioritering aangebracht bij de afhandeling van meldingen.

Locaties met eikenprocessierups in 2018

Locaties met eikenprocessierups in 2019

De knelpunten die in 2019 zijn opgetreden vragen om een gedegen aanpak en meer duidelijkheid voor 2020: waar bestrijden we met voorrang, hoe is de aanpak georganiseerd en hoe communiceren we met onze inwoners hierover.

1.4 Leefbaarheid en financiële gevolgen

De leefbaarheid wordt, gedurende een periode in het jaar, behoorlijk aangetast door de hinder die de eikenprocessierups veroorzaakt. In gebieden waar veel overlast is worden mensen beperkt in hun vrijheid. Bepaalde gebieden kunnen beter vermeden worden en op locaties met een hoge plaagdruk is het beter dat mensen binnen blijven en ramen en deuren gesloten houden.

Daarnaast zorgt een hoge plaagdruk voor economische schade.

- Kosten volksgezondheid en ziekteverzuim
- Oplopende bestrijdingskosten

Het wegzuigen van nesten en het treffen van preventieve maatregelen brengen hoge kosten met zich mee. Met het toenemen van de plaagdruk nemen deze kosten toe.

In 2018 is aan bestrijding € 19720,- uitgegeven en zijn er extra uren van eigen personeel aan meldingen en monitoring besteed. In 2019 komen de uitgaven uit op € 45530,00 exclusief de ca. 280 extra bestede uren van eigen personeel.

In 2019 hebben we eveneens preventieve maatregelen uitgevoerd, waaronder het inzaaien van bermen met schermbloemigen en het plaatsen van mezenkasten ten gunste van de natuurlijke vijanden van de eikenprocessierups. Hieraan hebben we €16.500,- uitgegeven.

1.5 Verwachtingen

Landelijk is met feromoonvallen in kaart gebracht hoeveel eikenprocessievlinders er gevlogen hebben. Hoewel er een afname is van het aantal vlinders wordt er geen afname in overlast verwacht.

Duizenden mensen met klachten in 2019

Uit een analyse van het Nivel Nederlands instituut voor onderzoek van de gezondheidszorg blijkt dat eind juni en begin juli duizenden mensen met huidklachten (jeuk, bultjes en roodheid en in minder mate pijn) naar de huisarts gingen. De provincies met relatief het hoogste aantal klachten waren Overijssel, Noord-Brabant, Gelderland, Utrecht en Drenthe.

Overlast verwacht in 2020

Om inzicht te krijgen in de mogelijke plaagdruk volgend jaar heeft het Kenniscentrum Eikenprocessierups de afgelopen maanden met feromoonvallen in kaart gebracht hoeveel eikenprocessievlinders er gevlogen hebben. Uit de tellingen blijkt dat het landelijk gemiddeld aantal vlinders per val 45% lager ligt dan het recordjaar 2018. Ook al zijn er over het algemeen minder vlinders geteld, de langjarige trend duidt op een exponentiële groei van de populatie. En ondanks de afname komt 2019 op het een na hoogste aantal sinds 2012. Daarom is de verwachting dat de Eikenprocessierups ook in 2020 nog voor overlast zal zorgen.

Bron: website RIVM

Verwachting voor Gooise Meren

Uitgaande van de voorspelling van het RIVM en de toename van het aantal nesten van de eikenprocessierups de afgelopen jaren, houden we voor 2020 rekening met minimaal hetzelfde aantal nesten van de eikenprocessierups. Een exponentiële groei van het aantal nesten t.o.v. van 2019 verwachten wij niet. Zoals blijkt uit de verwachting van het RIVM laat de overlast zich echter lastig voorspellen.

Prognose kosten 2020

De gecontracteerde aannemer heeft voor het komende seizoen meer capaciteit beschikbaar dan afgelopen jaar. Door eerdere en betere monitoring en de inzet van een prioriteitenlijst van de te bestrijden locaties verwachten wij effectiever te kunnen bestrijden en de overlast te beperken. Voor 2020 verwachten wij daarom bij gelijkblijvende hoeveelheid EPR dat er voor de mechanische bestrijding niet meer kosten of uren worden gemaakt dan in 2019.

Voor de uitvoering van preventieve maatregelen verwachten wij in 2020 ca. €20.000,- uit te geven.

2 Aanpak 2020 en verder

2.1 Doelstelling beheersing eikenprocessierups

De gemeente Gooise Meren stelt zich ten doel de plaagdruk door de inzet van mechanische bestrijding en preventieve maatregelen te verlagen ten opzichte van 2019 en daarmee de overlast voor inwoners en bezoekers van de gemeente zo veel mogelijk te beperken.

Doordat de plaagdruk zich lastig laat voorspellen en met de huidige gangbare bestrijdingsmethoden is het volledig voorkomen van de overlast door de eikenprocessierups niet mogelijk.

Gemeentelijke bomen

De gemeente bestrijdt alleen rupsen in de bomen op terreinen die in eigendom zijn. Particuliere eigenaren zijn zelf verantwoordelijk en hebben hiervoor dezelfde zorgplicht als geldt voor gemeenten. Hoewel scholen in principe zelf verantwoordelijk zijn voor de bestrijding van evt. aanwezige EPR bestrijden we vanwege het grote gezondheidsrisico van de kinderen ook op de schoolpleinen.

Particuliere bomen

Naast eikenbomen in de openbare ruimte, die goed in beeld zijn bij de gemeente, zijn er ook eiken die in particuliere tuinen staan. Voor deze bomen zijn particulieren zelf verantwoordelijk voor de bestrijding van de eikenprocessierups. Dit zal niet altijd in beeld zijn bij de particulier en door hen wordt overlast voor buren niet altijd onderkend. Ook kunnen de kosten een rol spelen bij het niet weghalen van de nesten in privé tuinen en kan overlast leiden tot verzoeken om de besmette eiken te mogen kappen. Hoewel het kappen van besmette eiken bijdraagt aan de afname van de overlast zorgt het ook voor een verdere afname van de biodiversiteit. Veel dier- en insectensoorten zijn sterk afhankelijk van de eik.

Het achterwege laten van de bestrijding van de eikenprocessierups op privé-gronden brengt als risico met zich mee dat ondanks de inspanningen door de gemeente, de overlast voor inwoners en bezoeker aan de gemeente niet afneemt.

Om de eigenaren van eikenbomen te ondersteunen geeft de gemeente gericht advies over het voorkomen van overlast en het bestrijden van de eikenprocessierups.

De preventieve maatregelen die de gemeente neemt ten gunste van de natuurlijke vijanden dragen ook bij aan het terugdringen van de eikenprocessierups in particuliere tuinen.

Eind 2019 zijn voor particulieren in de omgeving van besmette eiken, zakjes met bloembollen voor de bestrijding van de eikenprocessierups ter beschikking gesteld. In 2020 wordt een dergelijke actie herhaald.

2.2 Bestrijdingsmethoden

Er zijn verschillende methoden die gebruikt kunnen worden voor de bestrijding van de eikenprocessierups met elk voor- en nadelen (zie bijlage 1). Een voldoende effectieve methode is nog niet voorhanden. We blijven het landelijk ontwikkelingen volgen.

In Gooise Meren maken wij gebruik van een combinatie van 2 methoden: mechanische bestrijding en preventieve bestrijding door het aantrekken van natuurlijke vijanden van de rups.

Mechanische bestrijding:

Sinds de jaren negentig van de vorige eeuw wordt er in de kernen van Gooise Meren geen chemische bestrijding toegepast bij de uitvoering van onderhoudswerkzaamheden. Tevens heeft de gemeente Gooise Meren de ambitie om de biodiversiteit te versterken. Dit betekent dat wij (vooralsnog) de eikenprocessierups bestrijden met mechanische middelen. Daarbij worden de rupsen met brandhaarden worden weggezogen en afgevoerd. Voor deze bestrijding van de rupsen worden alleen

gespecialiseerde bedrijven ingeschakeld. De werkzaamheden zijn te risicovol om in eigen beheer uit te voeren omdat we niet beschikken over de juiste arbeidsmiddelen.

Preventieve bestrijding

Gemeente Gooise Meren heeft de ambitie om de biodiversiteit te versterken. We zetten daarom in op het versterken van de biodiversiteit ten gunste van de natuurlijke vijanden van de eikenprocessierups. Afgelopen jaar hebben wij op locaties met een hoge plaagdruk een aantal preventieve maatregelen, zoals inzaaien van bermen, aanbrengen van bloembollen en het ophangen van nestkastjes uitgevoerd. De eerste resultaten (na een 1^e seizoen) zijn voorzichtig positief. Landelijk zijn hier al zeer goede resultaten mee bereikt. Komend seizoen verwachten we dat de nestkastjes broedsucces opleveren.

Omdat de overlast door de aanwezigheid van de eikenprocessierups nauwelijks te voorkomen is waarschuwt de gemeente vanuit de wettelijke zorgplicht haar inwoners voor mogelijke overlast. Hiervoor gebruiken we waarschuwingslinten, afzettingen, gemeentelijke website, berichtgeving in de lokale krant of een combinatie van middelen.

De GGD geeft op haar site informatie hoe om te gaan met de overlast van de eikenprocessierups. De gemeente verwijst op de site naar de website van het GGD.

2.3 Werkwijze

Korte termijn

Om de plaagdruk en daarmee de overlast op korte termijn zoveel als mogelijk te beperken wordt de mechanische bestrijding (wegzuigen rupsen) op volgorde van prioriteit uitgevoerd. In hoofdstuk 2.4 is de prioriteitenlijst uitgewerkt.

Betreft de locatie een speelplek dan worden, behalve het mechanisch wegzuigen van de nesten ook waarschuwingsborden geplaatst.

Preventieve maatregelen

Op verschillende locaties verbeteren we ook in 2020 de omstandigheden voor de natuurlijke vijanden van de eikenprocessierups door het inzaaien van speciaal kruidenrijkmengsel of door aanplant van bloembollen. Ook breiden we het aantal mezenkasten in de buurt van de geïnfecteerde locaties uit. In bijlage 2 zijn de locaties weergegeven waar we in 2019 maatregelen hebben getroffen en geplande locaties voor 2020.

Naast het verbeteren van de omstandigheden worden er larven van de natuurlijke vijanden aangebracht in besmette eiken in de directe nabijheid van woningen, zorginstelling en scholen.

Lange termijn

Met het toenemen van het aantal EPR in onze regio kan het op termijn een dure methode worden om alle nesten mechanisch te verwijderen. Mogelijk moet dan gekeken worden naar andere methoden om de overlast van de eikenprocessierups te minimaliseren. In de bijlage worden een aantal methoden besproken met voor- en nadelen en een inschatting van de kosten. Naast deze methoden zijn er nog een aantal nieuwe methoden die in een testfase zitten. Mochten de resultaten hiervan positief blijken dan kunnen die methoden overwogen worden om in te zetten bij de bestrijding. We volgen hierin het Landelijke Protocol Bestrijding Eikenprocessierups

Het versterken van de biodiversiteit ten gunste van de natuurlijke vijanden blijkt op dit moment de meest effectieve methode voor de langere termijn voor het terugdringen eikenprocessierups en daarmee verband houdende overlast. In het nog op te stellen biodiversiteit actieplan, als onderdeel van het groenstructuurplan Buitenruimte in Beeld, worden locaties en maatregelen ter versterking van de biodiversiteit verder uitgewerkt.

Naast het versterken van de biodiversiteit wordt ook naar het bomenbestand gekeken. Om het aantal eikenprocessierupsen te beperken is het nodig om behoudend met nieuwe aanplant van eiken om te gaan. Vooral in de nabijheid van scholen, speelplaatsen en drukke fietsroutes en in de kernen wordt hier

extra op gelet. Eikenbomen zijn belangrijk voor de biodiversiteit. Er zijn ca. 500 dier- en insectensoorten afhankelijk van de eik. Het compleet vervangen van alle eiken is daarom geen optie.

Monitoring

Om de plaagdruk beter te kunnen voorspellen overwegen we de inzet van feromoonvallen. Tegen de tijd dat de rupsen veranderen in nachtvlinders worden dan op verschillende locaties in Gooise Meren feromoonvallen aangebracht. In deze vallen zit een geurstof (feromoon) die onweerstaanbaar is voor de eikenprocessievlinder. Op locaties waar veel mannetjesvlinders worden gevangen, kunnen volgend jaar meer rupsen worden verwacht.

Samenwerking

In 2019 heeft de gemeente samen met het GNR samenwerking gezocht met de omliggende gemeenten. Dit heeft geresulteerd in kennisuitwisseling en een lijst van directe contacten voor de bestrijding van de eikenprocessierups. Deze halfjaarlijkse overleggen zetten wij de komende jaren voort. Daarnaast wordt ook samenwerking gezocht met Provincie Noord Holland, Provincie Utrecht en Rijkswaterstaat.

2.4 Prioriteitenlijst

Afgelopen jaar is duidelijk geworden dat de gehanteerde tijdsnorm niet voor elk te bestrijden nest gehaald kan worden. Daarvoor is het aantal nesten te groot en zijn er specifieke locaties waar veel mensen komen. Om te voorkomen dat de overlast die wordt ervaren net zo groot is als in 2019 is voor 2020 een prioriteitenlijst opgesteld.

Elke melding wordt langs de prioriteitenlijst gelegd om de prioriteit van de locatie voor de bestrijden te bepalen.

De plaagdruk en de daaraan gerelateerde gezondheidsrisico's nemen toe met het aantal mensen en het aantal eiken per locatie. Op basis hiervan zijn er prioriteitsgebieden aan te wijzen waar preventieve maatregelen worden genomen en waar de rupsen worden weggezogen. Meldingen worden in volgorde van de prioriteitenlijst afgehandeld. Waarbij Hoog en Standaard uitgevoerd worden ongeacht budget. Overschrijdingen worden aangegeven bij de voortgangsrapportages.

Prioriteit	Reactietijd *	Locatie	Voorbeeld locatie
Hoog	≤ 2 werkdagen	Hoge gebruiksdruk, grote kans op contact	In de nabijheid van zorgcentra, scholen, zwembaden, winkelstraten, evenementen
Standaard	≤ 5 werkdagen	Gemiddelde kans op contact	In woonwijk, langs drukke fietsroutes, binnen de kernen, speellocaties
Laag	≤ 12 werkdagen	Lage gebruiksdruk, lage kans op contact	In de nabijheid van bebouwing buiten de kern, drukke fietsroutes buiten de kern
Geen	Niet	Lage gebruiksdruk, lage kans op contact	Bossen, buitengebied, rustige wegen

* Opm. bij de bestrijding streven we naar genoemde reactietijd. E.e.a. is afhankelijk van de hoeveelheid meldingen op het moment.

3 Organisatie

Hoe organiseren we dit?

Rollen, taken en verantwoordelijkheden:

Coördinator eikenprocessierups

- Is aanspreekpunt voor de bestrijding van de rups
- Is opdrachtgever
- Bewaakt de uitvoering van het plan van aanpak
- Bepaalt de toepassing van bestrijdingsmethoden
- Zorgt voor de digitale vastlegging van de verspreiding van de eikenprocessierups
- Bewaakt de uitgaven
- Zorgt voor instructie naar aannemer. Na bestrijding lintjes gelijk weghalen.
- Zorgt voor informatie omtrent locaties met eikenprocessierups richting andere aannemers van de gemeente.
- Bepaalt de inzet en de prioritering aannemer
- Handelt de meldingen administratief af
- Coördineert de evaluatie van het bestrijdingsplan
- Actualiseert het plan van aanpak voorafgaand aan het volgende bestrijdingsseizoen.

Wijkcoördinator per wijk:

- Zorgt voor een tijdige monitoring op de aanwezigheid van rupsen en het aanbrengen van waarschuwingslinten.
- Bepaalt vooraf voor welke locatie welk communicatiemiddel (bord, Lintjes, afzetting) nodig is
- Informeert de wijkplatforms, stads- en dorpsraden

Toezichthouder:

- Controleert de aannemer op het uitvoeren van de bestrijding door de aannemer
- Aandachtspunten: persoonlijke veiligheid medewerkers en de wijze van verwijderen en afvoeren van de nesten.
- Coördineert de het plaatsen van borden bij speellocaties na bestrijding van de nesten.

Meldingen

Meldingen van aanwezigheid van de eikenprocessierups kunnen online worden gedaan via melding openbare ruimte of telefonisch via het algemene nummer van de gemeente. De telefonische meldingen worden door KCC ook via een melding openbare ruimte doorgestuurd naar de coördinator eikenprocessierups bestrijding. Hierbij worden de naam en telefoonnummer van de melder en de locatie van de waarneming doorgegeven.

Registratie

De meldingen worden digitaal vastgelegd in ons beheersysteem. Aan iedere melding wordt een bestrijdingsprioriteit gegeven. Deze meldingen worden digitaal verzonden aan de aannemer die de bestrijding uitvoert voor de gemeente. Nadat de rupsen (nesten) zijn bestreden meldt de aannemer deze af bij de coördinator. Door op deze wijze de meldingen en de mutaties te registreren krijgt de gemeente een actueel logboek van de eikenprocessierupsbestrijding. Met dit logboek leggen we aantoonbaar vast welke inspanningen de gemeente heeft gedaan om de rupsen te bestrijden en de overlast zoveel mogelijk te beperken.

Hulpmiddelen

In de kaartviewer worden een aantal voor de uitvoering relevante kaarten beschikbaar gemaakt:

- Locaties van alle gevoelige eiken
- Alle geïnfecteerde en behandelde eiken in 2019
- Locaties met scholen en verzorgingshuizen
- De beheerkaart van de vlinderstichting

4 Communicatie

Afgelopen jaar is de overlast van de eikenprocessierups explosief toegenomen. Voor komende jaren is de verwachting dat er sprake blijft van overlast, maar dat deze zo veel mogelijk wordt beperkt. Het is belangrijk om vanuit de gemeente duidelijk en tijdige informatie te verschaffen om overlast zoveel mogelijk te beperken.

Daarom wordt voor en tijdens de periode dat de rups actief is op verschillende tijdstippen en op diverse wijze aandacht gegeven aan communicatie en voorlichting. Niet alleen naar onze inwoners, ook aan onze medewerkers en bedrijven die voor de gemeente werken.

Inwoners Gooise Meren

- Op de gemeentelijke website en social media wordt eenduidige informatie gegeven over voorkomen van overlast en wat te doen bij klachten. Dit is afgestemd met de GGD .
- Op verschillende momenten worden inwoners geïnformeerd over de stand van zaken rondom de bestrijding:
 - kort voor de periode dat de brandharen van de rupsen en uit de rupsnesten overlast kunnen geven
 - tijdens het bestrijden door het verwijderen van de nesten
- Inwoners informeren we over de prioritering van de gemeente met betrekking tot de bestrijding
- Eigenaren van eikenbomen krijgen tips om zelf mee te helpen de overlast te beperken. Met verwijzing naar de site van de GGD

Scholen, Kinderdagverblijven, sportverenigingen

- In de reguliere nieuwsbrieven wordt eenduidige informatie gegeven
- Scholen, kinderdagverblijven en sportverenigingen informeren we over de prioritering van de gemeente met betrekking tot de bestrijding
- Krijgen tips om zelf mee te helpen de overlast te beperken. Met verwijzing naar de site van de GGD

Medewerkers gemeente en Klant contact centrum (KCC)

- Onze medewerkers buitendienst worden door middel van een "tool box- meeting" voorgelicht over de EPR , de mogelijke contacten met de rups en de te nemen preventieve maatregelen om gezondheidsklachten te voorkomen.
- Bij het KCC is een duidelijk protocol aanwezig zodat de meldingen op de juiste wijze bij de coördinator terecht komen.
- Er is één aanspreekpunt (met back-up) binnen de gemeente.

Bijlage 1 Opties bestrijdingsmethoden

Er zijn op dit moment verschillende methoden om overlast van de EPR te beperken. De inzet van de verschillende bestrijdingsmethoden is afhankelijk van de resultaten van de risico-inventarisatie, de monitoring en het beschikbare budget

Per methode zijn de voor en nadelen aangegeven met een + of een -. De risico's worden benoemd. Voor de kosten is een inschatting weergegeven. Waarbij € staat voor beperkte kosten en €€€€ voor zeer hoge kosten.

- **Niets doen**

Deze maatregel kan worden getroffen als er een lage plaagdruk is in gebieden met weinig mensen zoals veel bos- en natuurgebieden.

Voor- en nadeel methode	+ geen bestrijding nodig - plaagdruk neemt toe omdat nesten blijven zitten en vlinders zich verspreiden
Risico's	Risico voor mens en dier
Financiën	€

- **Waarschuwen van het publiek**

Met deze maatregel kan worden volstaan als er in gebieden waar weinig mensen komen sprake is van een hoge plaagdruk. Uit het oogpunt van zorgplicht waarschuwt de beheerder het publiek, bijvoorbeeld via tijdelijke bebording, websites, berichtgeving in de lokale media en flyer/poster.

Voor- en nadeel methode	+ geen bestrijding nodig + mensen zijn geïnformeerd - plaagdruk neemt toe omdat nesten blijven en vlinders zich verspreiden
Risico's	Risico voor mens en dier blijft
Financiën	€

- **Afsluiten van aangetaste gebieden**

Bij een hoge plaagdruk kunnen delen van bos- en natuurgebieden tijdelijk worden afgesloten. Ook kan er voor gekozen worden om een beperkt deel van het gebied af te sluiten tijdens de uitvoering van de bestrijding van de EPR.

Voor- en nadeel methode	+/- geen bestrijding nodig + mensen zijn geïnformeerd
-------------------------	--

	-plaa druk neemt mogelijk toe omdat nesten blijven zitten en vlinders zich verspreiden - de afsluiting moet fysiek mogelijk zijn. Wanneer dat niet mogelijk is, vraagt dit de inzet van diverse communicatiemiddelen. - gebied niet toegankelijk
Risico's	Risico voor volksgezondheid blijft
Financiën	€

- Chemische bestrijding (biologisch bestrijdingsmiddel Xentari)

De bladbespuiting met een biologisch bestrijdingsmiddel (o.a. Xentari) kan worden uitgevoerd tot maximaal in het derde larve stadium. Het is van belang niet alleen buitenste laag van de kroon te bespuiten maar ook de binnenste laag. De behandeling kan het best 's nachts uitgevoerd worden i.v.m. relatief windstilte en minder aanwezigheid van mensen.

Op locatie waar beschermde vlindersoorten (rode lijst) voorkomen mag geen gebruik gemaakt worden van de middelen. Nadeel is dan ook met deze methode dat al het leven (vlinders en insecten) dood gaan.

Door in het voorjaar op tijd met de bestrijding te beginnen kan de schade wel wat beperkt worden omdat dan nog niet alle insecten in de boom aanwezig zijn.

Voor- en nadeel methode	+ plaagdruk beter in de hand te houden, vooral als de bespuiting een aantal jaren achter elkaar wordt uitgevoerd - het hele natuurlijke leven wordt aangetast in de boom (ca. 500 soorten zijn afhankelijk van een eik!) - Met deze methode moet rekening worden gehouden met de Wet natuurbescherming (bescherming vlinders en andere beschermde fauna) waardoor deze methode niet overal ingezet kan worden - Als er na de bespuiting nog steeds nesten aanwezig zijn, moet alsnog mechanisch bestreden worden. - De bespuiting wordt 's nachts uitgevoerd. Dit kan overlast geven (lawaai en noodzaak om ramen te sluiten) - Als er ook biologisch bestreden wordt dan kan dat uitgelegd worden als een tegenstrijdige maatregelen - werkt alleen op korte termijn (symptoombestrijding). Het is geen structurele oplossing voor het probleem
Risico's	Korte termijn oplossing - overlast door lawaai - overtreding wet natuurbescherming. Afname biodiversiteit (500 soorten zijn afhankelijk van de inlandse eik)
Financiën	€€

- Mechanische bestrijding (wegzuigen nesten)

De methode die in Gooise Meren wordt toegepast sinds de aanwezigheid van de eikenprocessierups (2006). Met een grote stofzuiger worden de EPR opgezogen en speciaal afgevoerd.

Voor- en nadeel methode	+ gelijk resultaat + Nesten worden weggehaald en opgeruimd - Alleen EPR die op dat moment op de boom aanwezig is wordt weggehaald
Risico's	Klein risico voor de volksgezondheid
Financiën	€€€

- Thermische bestrijding (branden)

Zodra de rupsen zich op de stam verzamelen kan overwogen worden om met een brander de rupsen weg te branden. Het verwijderen van spinselnesten kan eveneens door branden worden uitgevoerd. Herhaling van de behandeling heeft de voorkeur om te voorkomen dat de rupsen die afdalen alsnog overlast veroorzaken. De rupsen worden niet afgevoerd. Na de behandeling vallen de verbrande rupsen met nog actieve haren op de grond onder de bomen.

Voor- en nadeel	+ Gelijk resultaat - Nadeel van deze methode is dat de rupsen niet worden afgevoerd. Na behandeling vallen de verbrande rupsen met de actieve haren op de grond onder de boom - Risico op bermbrand
Risico's	Risico voor de volksgezondheid blijft door achterblijven brandharen
financiën	€€€€

- Bestrijding door middel van aaltjes (nematoden)

De aaltjes doden de rupsen zodra ze uit het ei komen. Omdat de eikenprocessierups eerder uit het ei komen dan andere rupsen moet de bestrijding vroeg in het jaar worden uitgevoerd, zodat wordt voorkomen dat beschermde soorten worden gedood.

Voor- en nadeel methode	+ plaagdruk vroeg in het jaar bestreden, waardoor er minder nesten en haren achterblijven - bestrijding kan maar in 1 a 2 twee weken in het voorjaar uitgevoerd worden -bestrijding moet precies op het goede moment worden uitgevoerd, waardoor deze methode niet altijd werkt - behandeling moet 's avonds uitgevoerd worden als de rupsen actief zijn
Risico's	Methode kan overlastgeven bij bewoners geen garantie op effectiviteit
Financiën	€€€

- Bestrijding door larven van gaasvliegen

Door inzet van larven van gaasvliegen kunnen de resultaten van de natuurlijke bestrijding worden versneld. Omdat het relatief duur is moeten locaties zorgvuldig gekozen worden.

Voor- en nadeel methode	+ geen bestrijding nodig + snel resultaat - als de omgeving verder niet geschikt is voor de voortplanting van de gaasvliegen dan is de werking mogelijk maar voor 1 seizoen.
Risico's	Risico voor mens en dier maar van korte duur.
Financiën	€€€€

- Stimulering biodiversiteit

Het stimuleren van de biodiversiteit wordt gezien als een belangrijk instrument om de overlast van de eikenprocessierups te minimaliseren.

Om de juiste vogels naar de leefgebieden van de EPR te lokken zijn meerdere factoren van belang:

- Welke vogels eten de rupsen en leven in welke gebieden?
- Is er voldoende nest- en schuilgelegenheid voor de vogels?
- Welke nestgelegenheid verlangen de vogels?
- Willen bewoners in de omgeving ook meewerken?

Andere natuurlijke vijanden

De EPR heeft nog veel meer natuurlijke vijanden. De rupsen worden gegeten door de larven van de gaasvlieg, sluipwespen, sluipvliegen, de kleine poppenrover, de larve van het twee-stippelige lieveheersbeestje en wantsen. Net als bij de vogels ontbreekt er ook voor de parasieten op veel plaatsen in de buurt van eiken een geschikt leefgebied. Dit komt doordat er veelal in de stedelijke omgeving in de buurt van de bomen geen bloemen aanwezig zijn gedurende een groot deel van het jaar. De aanwezigheid van de EPR is een natuurlijk verschijnsel, vergelijkbaar met wespen en teken. Over het algemeen zorgt de natuur zelf voor regulering van een soort. Zo resulteert een explosieve groei vaak in een ziekte of gebrek aan voedsel. Dankzij natuurlijke vijanden zoals parasieten (larven van gaasvliegen, sluipwespen) en predatoren (vogels, vleermuizen, kevers en roofwantsen) ontstaat er uiteindelijk een biologisch evenwicht. Op bepaalde plaatsen (zoals in het stedelijk gebied) wordt het natuurlijk evenwicht niet bereikt omdat op locaties onvoldoende natuurlijke vijanden aanwezig zijn. In bosranden met natuurlijke ondergroei ontstaat eerder een natuurlijk evenwicht waardoor de EPR minder voor overlast zorgen.

Uitgangspunten voor stimuleren biodiversiteit

Om te komen tot een zo goed mogelijk natuurlijke bestrijding van de EPR is het creëren van een zo groot mogelijke biodiversiteit. Het gebied vogel, insectvriendelijk maken met als uitgangspunten:

- Geen nestkasten langs drukke wegen – veiligheid van jonge vogels
- Water in de buurt van nestkasten
- Kruidachtige vegetatie (bloemenmengsel aanwezig, inclusief aangepast beheer)
- Vogelvriendelijke beplanting (lieft inheemse beplanting)

Deze methode biedt op de langere termijn de beste resultaten met betrekking tot het beperken van de aanwezigheid van de eikenprocessierups. De methode draagt eveneens bij aan de ambities van de Gemeente Gooise Meren om de biodiversiteit te versterken. De te maken kosten dienen meerdere doelen en nemen na verloop van tijd af omdat doelen zijn behaald.

- Meer diversiteit in laanbeplantingen

Ook moet er gekeken worden naar het eiken bestand van de gemeente. De monoculturen van lanen draagt mede bij aan het makkelijk kunnen uitbreiden van de eikenprocessierups. Bij uitval van eiken moet de vraag gesteld worden of een nieuwe eik planten verstandig is.

Bijlage 2 locaties preventieve maatregelen.

Maatregelen 2019	waar	aantal
Mezenkasten	Bussum: o.a.spiegel, begraafplaats, Landgoed Nieuw Cruysbergen, Randweg	22
	Naarden: o.a.sportpark, keverdijk, Parkwijk,	24
Bermen ingezaaid	Rooms katholieke begraafplaats Bussum, Rijksweg Naarden	
Bollen planten	Naarden: Cort van de Lindelaan	
Publieksactie	Muiderberg: Eikenlaan, Graaf Florislaan	Speciale bloembollen verstrekt

Maatregelen 2020	waar	aantal
Mezenkasten	Bussum: Barbaragaarde, Kombocht	7
	Naarderwoonbos , Naardereiland	10
	Muiderberg: Eikenlaan, Graaf Florislaan	6
	Op nader te bepalen locaties	(?)
Uitzetten larven	o.a. Muiderberg, Eikenlaan, Graaf Florislaan, Bussum Brandsmaschool	
Bermen inzaaien	Bussum Randweg Naarderwoonbos en nog nader te bepalen	Uitkomst Groenstructuurplan
Bollen planten	nader te bepalen	Uitkomst Groenstructuurplan
Publieksactie	nader te bepalen	